

PREJUDICIÁLNA OTÁZKA PODĽA ČLÁNKU 267 ZFEÚ

Predkladanie
prejudiciálnych otázok v
trestnom konaní
súdnom

JUDr. Anna Ondrejová, LL.M.
Generálna prokuratúra
Slovenskej republiky

Prejudiciálne konanie

- **Prejudiciálne konanie je konanie v ktorom súd členského štátu žiada SD EU, aby podal výklad ustanovenia práva Únie , alebo posúdil jeho platnosť**
- Súdny dvor si zachováva výlučnú právomoc rozhodovať v prejudiciálnom konaní

Prejudiciálne konanie

- Úlohou SDEÚ je :
- Poskytnúť jednotný výklad práva Únie, alebo rozhodnúť o jeho **platnosti**
- Zaistiť **zachovanie** obsahu a charakteru únievého práva
- **Zabezpečiť rovnakú interpretáciu** národnými súdmi - nemala by byť rozdielna
- **Formulovať významné aplikačné princípy** európskeho práva

Prejudiciálne konanie – Lisabonská zmluva

- 3. novembra 2009 ratifikácia „LZ“
- **Zmluvu o Európskej únii a**
- **Zmluvu o založení Európskeho spoločenstva**
- *Listina (Charta) základných práv EÚ*
- **ZMENA!!! Súdna ochrana poskytovaná súdnymi orgánmi Európskej únie**
- Ochrana práv fyzických a právnických osôb zaručená nadnárodnými súdnymi orgánmi
- Nová úloha pre vnútroštátne súdy

Prejudiciálne konanie

- EÚ nie je federatívnym zväzkom štátov
- To platí ja pre vzťah vnútroštátnych súdov a súdnych orgánov EÚ (**nie je** vybudovaný na federatívnom/hierarchickom základe)
- Voči rozhodnutiam vnútroštátnych súdov aplikujúcich európske právo **nie je možné sa odvolať** na únieové súdne orgány

Prejudiciálne konanie

- Inštitút upravujúci **súdnu ochranu poskytovanú súdnymi orgánmi EÚ**
- *Konanie o prejudiciálnej otázke* – čl. 267 ZFEÚ (bývalý čl. 234, čl. 68 ZES, čl. 35 ZEU)
- **ZMENA !!!**Súdny dvor EÚ - všeobecne kompetentný k rozhodovaniu o predbežných otázkach v oblasti **priestoru slobody, bezpečnosti a práva**

Prejudiciálne konanie

- Súdny dvor nemá *de iure* kompetenciu **zrušiť vnútroštátne predpisy, ktoré sú v rozpore s úniovým právom**
- Poskytuje národnému súdu všetky potrebné výkladové prostriedky, aby mohol posúdiť zlučiteľnosť daných vnútroštátnych právnych predpisov s právnou úpravou EÚ

Prejudiciálne konanie

- SDEÚ neuplatňuje výklad úniového práva na skutkový stav v konaní vo veci samej, je to úloha vnútroštátneho súdu
- SDEÚ nerozhoduje o skutkových otázkach prejednávaných v konaní o veci samej
- SDEÚ nerozhoduje o rozdielnych názoroch na výklad alebo uplatňovanie vnútroštátnych právnych predpisov.

Základné znaky prejudiciálneho konania

- „výkladové predbežné konanie“,
- **extenzia konania sporu pred súdom členského štátu**
- **Prvá časť** - konanie pred národným súdom
- **Druhá časť** - konanie pred SD EÚ, ktorý vydá rozhodnutie
- **Tretia časť** – konanie pred národným súdom, povinnosť aplikovať rozhodnutie

Základné znaky prejudiciálneho konania

- **Prejudiciálne konanie je možné označiť za nesporové**, v každom prípade sa potom jedná o druh konania *sui generis*.
- Nerieši sa v konaní **konkrétny spor medzi stranami, ale zaistenie správnej aplikácie práva EÚ súdom členského štátu**
- **nejde o druh opravného prostriedku**, pretože pri ňom nie je nutnosť podania od niektorej zo strán sporu
- Národný súd môže predbežnú otázku položiť **aj proti vôli strán!!!**

Prejudiciálne konanie

- Súdny dvor poskytne z hľadiska práva EÚ k prípadne kolidujúcim ustanoveniam vnútroštátneho práva **kontrolu legality**, aj v konaní o prejudiciálnej otázke
- **Nie je ďalším stupňom v konaní**, nevykonáva kontrolu zákonnosti rozhodnutí vnútroštátnych súdov

Prejudiciálne konanie

- Ne/prípustnosť žiadostí o rozhodnutie predbežnej otázky
- 1. **Obsahová**
- Predbežná otázka musí mať **spojitosť s predmetom sporu v hlavnom konaní**
- Má sa týkať **práva EÚ** a nie práva členského štátu.

Kedy možno položiť prejudiciálnu otázku?

- Vnútroštátny súd môže adresovať prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru len čo zistí, že pre vydanie jeho rozhodnutia je potrebné rozhodnúť o výklade alebo platnosti;
- Vnútroštátny súd dokáže najlepšie posúdiť, v ktorom štádiu konania je potrebné položiť takúto otázku

Kedy možno položiť prejudiciálnu otázku ?

- Predbežnú otázku **nie je možné** položiť
 1. pred začatím reálneho konania na príslušnom vnútroštátnom súde
 2. ani po jeho skončení a
 3. nie je vhodné ju položiť skôr, ako bude ustálený skutkový stav vo veci.
- **Je možné** položiť v takom štádiu konania, v ktorom je vnútroštátny sudca schopný určiť **skutkové a právne okolnosti daného problému** (po kontradiktórnom prejednaní veci)

Forma návrhu na začatie prejudiciálneho konania

- **Presný obsah**, ktorý by mala žiadosť o rozhodnutie predbežnej otázky mať **nie je nikde upravený**
- **ALE!!!** Súdny dvor musí mať k dispozícii **všetky informácie** potrebné pre poskytnutie užitočnej odpovede vnútroštátnemu súdu
- Návrh slúži ako základ pre konanie pred SDEÚ

Forma návrhu na začatie prejudiciálneho konania

- **Skutkový a právny kontext** konania pred vnútroštátnym súdom
- **Vymenovanie dôvodov**, ktoré viedli vnútroštátny súd k podaniu predbežnej otázky
- **Znenia vnútroštátnych predpisov a spisové materiály**

Účinky návrhu na začatie prejudiciálneho konania v konaní pred vnútroštátnym súdom

- Položenie prejudiciálnej otázky má za následok prerušenie konania pred vnútroštátnym súdom až do vydania rozhodnutia Súdneho dvora
- Vnútroštátny sudca je však naďalej príslušný pre prijatie predbežných opatrení

Predbežná otázka - definícia

- sama o sebe **nie je** priamym predmetom sporu,
- rozhodnutie o nej sa **nestane** súčasťou výroku súdu, nenadobudne právoplatnosť,
- jej vyriešenie je **nevyhnutné** pre rozhodnutie o vine,
- môže to byť len otázka **právna**, nie otázka vecná, skutková (môže to byť otázka hmotne právna alebo procesne právna)

Vnútroštátna právna úprava

§ 7 - Posudzovanie predbežných otázok

(1) Orgány činné v trestnom konaní a súd posudzujú samostatne predbežné otázky, ktoré sa v konaní vyskytnú; ak je o takej otázke právoplatné rozhodnutie súdu, Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“), Súdneho dvora Európskej únie alebo iného štátneho orgánu, orgány činné v trestnom konaní a súd sú takým rozhodnutím viazané, ak nejde o posúdenie viny obvineného.

(2) Orgány činné v trestnom konaní a súd nie sú oprávnené samostatne riešiť predbežné otázky týkajúce sa osobného stavu, o ktorých sa rozhoduje v inom súdnom konaní. Ak o takej otázke nebolo ešte rozhodnuté, orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné počkať na vydanie rozhodnutia.

(3) Otázky, o ktorých má rozhodnúť Súdny dvor Európskej únie, sa nemôžu posudzovať ako predbežné otázky.“

Výklad ustanovenia § 7 ods. 1 a 3 Tr. por.

- Podľa zásady *jura novit curia* (súd pozná právo) orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné poznať všetky rozhodnutia Súdneho dvora EÚ o predbežných otázkach, ktoré sa vzťahujú na prípad, ktorý prejednávajú.
- Rozhodnutie o predbežnej otázke, o ktorej má rozhodnúť Súdny dvor EÚ spôsobom, ktorý nie je súladný s už existujúcim rozhodnutím Súdneho dvora EÚ je porušením zákona v ustanoveniach § 7 ods. 1 a ods. 3 Tr. por.
- Je nevyhnutné vedieť, o ktorých otázkach „má rozhodnúť“ Súdny dvor EÚ a v prípade, že takúto otázku je potrebné riešiť ako predbežnú, poznať existujúce rozhodnutia Súdneho dvora EÚ.

Predmet rozhodnutia o predbežnej otázke (predbežného nálezu)

Súdny dvor EÚ má podľa čl. 267 Zmluvy o fungovaní EÚ právomoc vydať predbežný nález o otázkach, ktoré sa týkajú:

- 1/ **výkladu primárneho práva** (zmlúv),
- 2/ **platnosti a výkladu sekundárnych právnych aktov** inštitúcií, orgánov, úradov alebo agentúr Únie.
- Súdny dvor EÚ **nie je oprávnený** vydávať predbežné nálezy o otázkach:
 - platnosti primárneho práva EÚ,
 - platnosti alebo výkladu iného práva, ako práva Únie
 - vnútroštátneho práva členských štátov,
 - medzinárodných zmlúv, ktoré zaväzujú členské štáty mimo rámec práva Únie (napr. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, o výklad ktorého požiadal Súdny dvor EÚ Krajský súd v Prešove)

Čo nemôže byť predmetom predbežného nálezu

- **Súdny dvor EÚ nerieši (odmieta pre neopodstatnenosť) otázky:**
 - hypotetické a nepodstatné,
 - ktorých vyriešenie nie je nevyhnutné pre rozhodnutie v spore vedenom pred vnútroštátnym súdom, ktorý otázku položil, vyriešenie predbežnej otázky položenej Súdnemu dvoru EÚ musí byť **dostatočne významné** pre rozhodnutie sporu vedeného pred vnútroštátnym súdom (*C-83/91 Wienand Meilicke*).
 - iné ako právne,
 - **o ktorých už rozhodol alebo ktoré už vyložil vo svojich rozhodnutiach,**

Čo môže (má) vnútroštátny orgán vyriešiť sám

- Vnútroštátny súdny orgán môže sám vyriešiť predbežnú otázku so záverom, že európsky sekundárny akt prijatý inštitúciami Únie a Európskou centrálnou bankou **je platný**. Nemôže prijať záver, že takýto akt je neplatný. Výlučnú právomoc vyslovovať neplatnosť európskych sekundárnych aktov má Súdny dvor EÚ. **Vnútroštátny súdny orgán nemá právomoc vyhlásiť akty orgánov ES a EÚ za neplatné** (314/85 Foto – Frost).
- Nie je potrebné klásť predbežné otázky, ak správna aplikácia únieového práva je zjavná, nemôže o nej existovať rozumná pochybnosť (najmä ak vyplýva z jednotných názorov súdov iných členských štátov a Súdneho dvora EÚ) a nenecháva priestor pre „**akúkoľvek rozumnú pochybnosť**“ (107/76 Hoffmann– La Roche AG).

El procedimiento prejudicial de urgencia (PPU)

- Naliehavé prejudiciálne konanie o návrhoch na začatie prejudiciálneho konania
- Môže sa uplatniť iba v oblastiach upravených v hlave V tretej časti ZFEÚ týkajúcich sa priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti

Zrýchlene formy konania o predbežnej otázke

- Podľa čl. 267 písm. b) alinea tretia Zmluvy o fungovaní EÚ, ak sa predbežná otázka položí v priebehu konania pred súdnym orgánom členského štátu, v súvislosti s ktorým je **osoba vo väzbe**, Súdny dvor EÚ koná **bezodkladne**.
- „*Konanie o naliehavej predbežnej otázke*“ bolo zriadené Rozhodnutím Rady zo dňa 20. decembra 2007, ktorým sa mení Protokol o Štatúte Súdneho dvora (Ú.V. EÚ L 24 z dňa 29. januára 2008, s. 42), a zmenou Rokovacieho poriadku Súdneho dvora EÚ (prijatou Súdnym dvorom EÚ dňa 15. januára 2008 - Ú.V. EÚ L 24 z dňa 29. januára 2008, s. 39). Je použiteľné od **1. marca 2008** a jeho predmetom sú citlivé otázky, ktoré sa týkajú slobody, bezpečnosti a práva, ktoré je potrebné vyriešiť v skrátenej dobe.

El procedimiento prejudicial de urgencia (PPU)

- O uplatnení tohto naliehavého konania rozhoduje Súdny dvor.
- Rozhodnutie sa v zásade prijíma na základe odôvodneného návrhu vnútroštátneho súdu.
- O návrhu môže výnimočne rozhodnúť Súdny dvor aj z úradnej moci.

Kto môže položiť prejudiciálnu otázku?

- V zmysle článku 267 ZFEÚ každý súdny orgán členského štátu, ak rozhoduje v konaní, ktoré sa má skončiť vydaním rozhodnutia súdnej povahy
- **Jedine vnútroštátnemu súdu prislúcha rozhodnúť, či podá návrh na začatie prejudiciálneho konania** na Súdny dvor, bez ohľadu na to, či to účastníci konania vo veci samej navrhli alebo nie.

Kto môže položiť prejudiciálnu otázku?

- Každý dotknutý súd **môže položiť Súdnemu dvoru otázku týkajúcu sa výkladu normy práva Únie, ak to považuje za potrebné pre rozhodnutie sporu, o ktorom koná.**
- Avšak súd, proti rozhodnutiam ktorého nie je možné podať opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, je v **zásade povinný položiť takúto otázku Súdnemu dvoru (s výnimkou prípadov, ak v danej oblasti už existuje judikatúra)**

Kto môže položiť predbežnú otázku – „vnútroštátny súdny orgán“

- Súdny dvor EÚ svojou ustálenou judikatúrou vymedzil kritériá pre určenie, či daný orgán členského štátu je „vnútroštátny súdny orgán“ v zmysle čl. 267 Zmluvy o fungovaní EÚ (tzv. „**Vaassenské kritériá**“, prvýkrát vyslovené vo veci *Vaassen-Göbbels* č. 61/65, rozsudok z 30. júna 1966) nasledujúcimi materiálnymi znakmi:
 - *má zákonný základ*
 - *má trvalé určenie a činnosť*
 - *pre konanie pred ním existujú procesné pravidlá*
 - *má obligatórnu právomoc*
 - *je nezávislý*
 - *rozhoduje v sporovom konaní (teda v konaní súdneho charakteru)*
 - *riadi sa platnými právnymi predpismi*

Kto môže položiť prejudiciálnu otázku?

- Vnútroštátny súd nie je povinný položiť predbežnú otázku Súdnemu dvoru EÚ vždy, ak to navrhnu strany konania, alebo keď sa takáto otázka v spore vyskytne, ale len ak dôjde k presvedčeniu, že pre jeho rozhodnutie vo veci je potrebný výklad práva EÚ, ktorý **je sporný**, prípadne, že je potrebné posúdiť (negatívne) platnosť právnych aktov inštitúcií, orgánov, úradov alebo agentúr Únie.
- Súd, proti rozhodnutiam ktorého je prípustný opravný prostriedok, môže sám rozhodnúť o správnom výklade práva Únie a použiť ho na ním zistený skutkový stav, najmä ak usudzuje, že judikatúra Súdneho dvora mu poskytuje dostatok informácií.

Trestný poriadok vytvára priestor pre polozenie predbežnej otázky

PROKURÁTOR:

- Podľa § 228 ods. 4 Tr. por. prokurátor preruší trestné stíhanie, ak podal návrh na začatie konania o otázke, ktorú nie je v tomto konaní oprávnený riešiť.
- Žiadny vnútroštátny právny predpis výslovne neoprávňuje prokurátora na podanie návrhu na začatie konanie pred Súdnym dvorom EÚ, ustanovenie § 228 ods. 4 Tr. por. však na to vytvára priestor.

SÚD:

- Podľa § 241 ods. 3 Tr. por. samosudca preruší trestné stíhanie, ak požiada Súdny dvor EÚ o vydanie predbežného rozhodnutia.
- Podľa § 244 ods. 4 Tr. por. pri predbežnom prejednaní obžaloby predseda senátu preruší trestné stíhanie, ak požiada Súdny dvor EÚ o vydanie predbežného rozhodnutia.
- Podľa § 283 ods. 1 Tr. por. súd z rovnakého dôvodu preruší trestné stíhanie na hlavnom pojednávaní.
- Podľa § 318 ods. 1 a podľa § 320 ods. 1 písm. d) Tr. por. tak môže postupovať aj odvolací súd.
- V ustanoveniach § 241 ods. 3 a § 244 ods. 4 Tr. por. sa výslovne uvádza, že dôvodom prerušenia trestného stíhania je žiadosť o vydanie predbežného rozhodnutia adresovaná Súdnemu dvoru EÚ.

Umožňuje platný právny poriadok SR požiadať o predbežný nález?

- Lisabonská zmluva v čl. 10 ods. 1 Protokolu o prechodných ustanoveniach ustanovuje, že právomoci Súdneho dvora EÚ podľa hlavy VI Zmluvy o EÚ v znení platnom pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy, zostávajú nezmenené, vrátane akceptovania týchto právomoci podľa čl. 35 ods. 2 uvedenej Zmluvy o EÚ. Účinnosť tohto prechodného opatrenia (podľa čl. 10 ods. 3) skončí najneskôr uplynutím 5 rokov od nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy, teda najneskôr 1. decembra 2014.
- Čl. 35 Zmluvy o EÚ v znení platnom pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy v ods. 2 a 3 ustanovoval, že každý členský štát môže vyhlásením urobeným v čase podpísania Amsterdamskej zmluvy alebo kedykoľvek neskôr uznať právomoc Súdneho dvora EÚ rozhodovať o prejudiciálnych otázkach.
- Slovenská republika vyhlásenie podľa čl. 35 Zmluvy o EÚ v znení platnom pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy doposiaľ neurobila.

Záver:

- Ak SR vyhlásenie podľa čl. 35 Zmluvy o EÚ neurobí (môže tak urobiť kedykoľvek) a ak nedôjde k zmene legislatívy EÚ, budú môcť slovenské „vnútroštátne súdne orgány“ požiadať Súdny dvor EÚ o zodpovedanie predbežnej otázky až po 1. decembri 2014.
- Podľa § 7 ods. 3 Tr. por. „Otázky, o ktorých má rozhodnúť Súdny dvor Európskej únie, sa nemôžu posudzovať ako predbežné otázky.“ Platný právny poriadok SR však žiadnemu orgánu činnému v trestnom konaní, ani súdu neumožňuje položiť Súdному dvoru EÚ predbežnú otázku, nakoľko Slovenská republika doposiaľ neurobila potrebné vyhlásenie.

Aké je riešenie ?

- Tým, že Slovenská republika neurobila vyhlásenie podľa čl. 35 Zmluvy o EÚ v znení platnom pred prijatím Lisabonskej zmluvy, sa nezbavila povinnosti lojality voči EÚ, ani povinnosti rešpektovať únieové sekundárne akty v chápaní súladnom z výkladom Súdneho dvora EÚ. Pripravila sa tým len o právo, aby slovenské súdy požiadali Súdny dvor EÚ o posúdenie predbežnej otázky týkajúcej sa platnosti a výkladu únieových právnych aktov.
- Vychádzajúc zo záväzku lojality prijatého Zmluvou o EÚ je povinnosťou každého členského štátu rešpektovať akty EÚ v takom zmysle, ako sú interpretované v judikatúre Súdneho dvora EÚ. Preto aj slovenské trestné súdy a orgány činné v trestnom konaní musia rešpektovať rozhodnutia Súdneho dvora EÚ o platnosti a výklade únieových právnych aktov, ktoré Súdny dvor EÚ prijal na základe žiadostí súdov iných štátov alebo na základe žalôb podaných členskými štátmi alebo Komisiou.

- Z princípu prezumpcie legality aktov práva EÚ vyplýva, že kým Súdny dvor EÚ nerozhodne o ich neplatnosti, musia ich orgány činné v trestnom konaní považovať za platné.
- Aj keď podľa ustanovenia § 7 ods. 3 Tr. por. otázky, o ktorých má rozhodnúť Súdny dvor EÚ, sa nemôžu posudzovať ako predbežné otázky, neexistuje pre súdy a orgány činné v trestnom konaní iná možnosť, ako v otázke platnosti noriem EÚ sa riadiť prezumpciou ich platnosti a pri výklade právnych noriem EÚ postupovať samostatne, s akceptovaním judikatúry Súdneho dvora EÚ.
- Rozhodnutia Súdneho dvora EÚ o predbežnej otázke majú všeobecnú povahu a všeobecnú záväznosť. Súdny dvor EÚ dáva na položené otázky všeobecnú odpoveď.

Článok 35 ZEÚ

v znení pred Lisabonskou zmluvou

Článok 35 ZEÚ

- (Ods.2) Členský štát **môže** vyhlásením urobeným v čase podpísania Amsterdamskej zmluvy alebo kedykoľvek neskôr uznať právomoc Súdneho dvora rozhodovať o predbežných otázkach za podmienok ustanovených v odseku 1.“
- (Ods. 3) Členský štát, ktorý urobí vyhlásenie podľa odseku 2 súčasne uvedie, či o rozhodnutie predbežnej otázky môže Súdny dvor požiadať **každý súd** tohto štátu alebo len taký **súd, proti rozhodnutiu ktorého nie je prípustný opravný prostriedok** podľa vnútroštátneho práva.

Právne základy prejudiciálneho konania

- **Princíp právnej kontinuity** Protokol č. 36 Hlava VII čl. 9
- **Prechodné ustanovenia** Protokol č. 36 Hlava VII čl. 10 do **30.11.2014**
- **Obmedzené právomoci** Komisie podľa čl. 258 ZFEÚ a SD podľa čl. 260 ZFEÚ
- **Zachované právomoci** Súdneho dvora podľa čl. 35 ods. 2 Hlavy VI Zmluvy o EÚ

Právne základy prejudiciálneho konania

- Aj keď Slovenská republika neurobí vyhlásenie podľa čl. 35 ZEÚ, **slovenské sudy – a možno aj prokurátor – môžu požiadať Súdny dvor EÚ o zodpovedanie predbežnej otázky týkajúcej sa platnosti a výkladu tých noriem EÚ, ktoré budú prijaté alebo zmenené po nadobudnutí účinnosti Lisabonskej zmluvy, teda po 3. novembri 2009.**
- O zodpovedanie predbežnej otázky týkajúcej sa platnosti a výkladu tých noriem EÚ, ktoré boli prijaté pred nadobudnutím účinnosti LZ, budú však môcť požiadať až **po 1. decembri 2014** (ak SR neurobí vyhlásenie)

Webová stránka Súdneho dvora

- EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>